

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 31

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

14 квітня 2021 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2021

УДК 340 (063)
А 437

Актуальні дослідження правової та історичної науки: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вип. 31 (м. Тернопіль, 14 квітня 2021 р.). Тернопіль, 2021. 78 с.

У виданні вміщено тези та тексти доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з юридичних та історичних питань, що відбулася у м. Тернопіль 14 квітня 2021 р. за сприяння Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (Польща).

Матеріали конференції також оприлюднено на сайті: www.lex-line.com.ua

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2617-2364

© ГО “Наукова спільнота” 2021
© Автори статей 2021

**DOKTRYNA KOORDYNACYJNA W RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ**

Maksurow Aleksiej Anatoljewicz

*Doktor nauk prawnych, profesor, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa
Szewczenki*

Doktryna koordynacyjna w Rzeczypospolitej Polskiej jest dość szeroko rozwinięta i to nie przypadek, ponieważ w ostatniej dekadzie na całym świecie obserwuje się zwiększone zainteresowanie zarówno przedstawicieli nauki, jak i pracowników praktycznych, w kategorii "koordynacja".

To zjawisko koordynacji pozwala rozwiązać pozornie nierozwiązywalne problemy, usunąć istotne sprzeczności, które obiektywnie pojawiają się między ludźmi w procesie ich codziennych czynności.

Z samej koncepcji koordynacji wynika jej ukierunkowanie na konkretny wynik, a rezultatem może być tylko zwiększenie skuteczności koordynowanych działań i wysiłków. Nawiasem mówiąc, współczesny poziom społeczno-psychologicznego rozwoju problematyki wspólnej aktywności jako jej charakterystycznych cech pozwala wymienić i koordynować wspólne i prywatne działania.

Może wydawać się zaskakujące, ale w polskiej literaturze prawniczej brakuje współczesnych badań podstawowych poświęconych wyżej wymienionej problematyce. Oczywiście istnieją oddzielne prace naukowców zajmujących się prawnikami na ten temat, chociaż nie można ich nazwać konceptualnymi i często sprowadzają się one do rozpatrzenia indywidualnych problemów koordynacji niektórych działań koordynacyjnych [1] i często stanowią w rzeczywistości naukowy komentarz doktrynalny praktyki prawnej i prawa [2]. Co więcej, należy zauważyć, że sama praktyka prawna, początkowo daleka od jednolitości, uległa znaczącym zmianom w ostatnich latach [3,332].

Częściej przy analizie polskich aktów normatywnych mamy do czynienia z sytuacją, w której nie określono podstawowych stosowanych w praktyce form współdziałania Koordynacyjnego (z wyjątkiem być może wspólnego planowania), nie ma norm proceduralnych (proceduralnych), które mogłyby opisać sposób realizacji wspólnych działań, uzgodnienia decyzji różnego

rodzaju urzędników, nie przewidziano formy aktu Koordynacyjnego, nie ma wymogów dotyczących treści decyzji Koordynacyjnej, w polskim prawie w zakresie egzekwowania prawa brakuje też odpowiedzialności urzędników państwowych za niewykonywanie wspólnych uzgodnionych działań.

Jednocześnie istnieją wszystkie możliwości pogłębienia koordynacyjnych regulacji prawnych w tej dziedzinie, w tym poprzez rozszerzenie i konkretyzację istniejących norm koordynacyjnych. Tego rodzaju podejście nie jest w żaden sposób sprzeczne z osiągnięciami Narodowej doktryny prawnej Polski i może być realizowane nawet na podstawie dostępnych ustaleń konstytucyjnych.

Wierzimy, że rozwinięta koordynacyjna Doktryna prawna w Rzeczypospolitej Polskiej będzie w stanie zapewnić prawodawcy znaczną pomoc w tworzeniu skutecznych i skutecznych aktów prawnych o różnym poziomie i zakresie stosowania.

Piśmiennictwo:

1. GRZYBOWSKI MARIAN Rada Ministrów i administracja rządowa a członkostwo Polski w Unii Europejskiej (wybrane problemy konstytucyjne) // <http://search.sejm.gov.pl/SejmSearch / ADDL.aspx?DoSearchNewByIndex>
2. WIĘCKOWSKA ANNA prawo weta prezydenta RP w praktyce politycznej po wejściu w życie nowej konstytucji // <http://search.sejm.gov.pl/SejmSearch/ADDL.aspx?DoSearchNewByIndex>
3. A. A. Maksurow Koordynacja systemów prawnych krajów Europy. Część I. Monografia-M.: Rusays, 2018 .- 544 pkt.

МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергєєв Кирило Олександрович

здобувач наукового ступеню кандидата юридичних наук, кафедра теорії та історії держави і права Інституту політології та права Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Закон – це обов'язкове до виконання зведення правил, за допомогою якого здійснюється управління кожним суспільством [1], як форма державного наказу соціальній групі, який існує у тривалості часу і статичному стані. Але суспільство не завжди виконує закон, чому юридичною наукою присвячено не мало дослідів у категоріях легальності, правозастосування та правореалізації.

Частими є випадки, коли практика виконання нормативного акту відрізняється від тієї, на яку розраховував автор, навіть на рівні судових рішень та дій державних органів виконавчої влади, або місцевого самоврядування. Існують і випадки недосягнення законом поставленої мети, коли він виконується коректно, але внаслідок запроваджених правил суспільної поведінки не настають очікувані соціальні (політичні) зміни, а інколи результат виявляється навіть гіршим за попередній.

Суспільство є замкнутою циклічною соціальною системою, яка, за аналогією з інженерними системами, має свої ланцюги причинно-наслідкових послідовностей, що впливають, як на власний життєвий результат кожного учасника соціальної групи окремо, так і на загальний результат ефективності державної моделі за основними ознаками соціального розвитку населення. Категорії «політична система» і «правова система» мають два виміри: уявний (вони є «теоретичними конструктами»), що уявляють політичну і правову сфери як сукупність певних (визначених дослідником) елементів, реальний (аналіз цих елементів у їх взаємозв'язку відображає справжній стан справ у політичній і правовій сферах) [2, с. 21]. І в цьому контексті, органи законодавчої влади виступають в ролі «інженерів», здатних інструментами закону вносити зміни до ланцюгів послідовності роботи соціальної системи, внаслідок яких змінюється результат її роботи.

Одним з найважливіших методів дослідження зв'язку між причиною та наслідком роботи, як окремих елементів системи, так і її загалом, є моніторинг практичних наслідків. Так, у цивільній авіації досліджується кожна авіакатастрофа з метою виявлення точних причин, що до неї призвели, і за результатами розслідувань складаються рекомендації про технічні доопрацювання окремих моделей літаків або про навчання екіпажу важливих навичок. Внаслідок такої діяльності кількість катастроф щорічно зменшується, а серед тих, що трапляються, все більше випадків, коли екіпажу вдається посадити навіть зламаний літак і уникнути жертв. Джей Форрестер казав: «Жодна компанія не випустити б у виробництво новий побутовий прилад або літак, не зробивши попередньо лабораторних тестів ... Чому ж тоді ми не використовуємо такий самий підхід до створення моделей соціальних систем та проведення лабораторних експериментів до прийняття нових законів та державних програм?» [3, с.4]. Вдосконалення роботи систем через аналіз пошкоджень, які виявляються на практиці – один з найефективніших методів інженерії. Актуальність застосування такого методу до соціальних систем з метою вдосконалення законодавчої діяльності неодноразово підкреслювало багато вчених.

Важливим є і динамічність зміни соціальних систем, де до зовні однакових наслідків, в різні періоди часу, можуть призводити різні причини, що зумовлює безперервність моніторингу результативності дії закону. Якщо система перевищує межі відповідного масштабу, її поведінка буде змінюватися, і рівень також буде змінюватися. Це не дефект опису – це просто перехід від одного режиму до іншого [4]. Опис правовідносин, як явища, що розвивається, змінює свої властивості у часі, орієнтується на перетворення соціальної реальності, обумовлює необхідність розробки нової методології дослідження цього феномену [5, с. 30].

Однак, на відміну від інженерних систем, соціальні мають дві суттєві відмінності, які ускладнюють застосування такого підходу: 1. Соціальна система ніколи не «ламається». Пошкодження інженерної системи має чіткі ознаки – припинення роботи або некоректна робота моделі. Та соціальна система існує і працює завжди. Фактично в ній відсутні наслідки, які можна було б назвати очевидно негативними; 2. В процесі соціалізації абсолютно кожна людина набуває досвіду щодо

функціонування кожного елементу соціальної системи. Якщо людині, що не мала справи з автомобілями, показати мотор, вона визнає відсутність у неї достатньої компетенції щодо встановлення причин його поломки. Але щодо будь-якого елементу роботи соціальної системи, будь-який член цього суспільства матиме погляд на коректність роботи та оцінку ефективності наслідків. За рахунок останнього явища оцінка соціальних систем переважно лишається суб'єктивною, де за істину буде прийнята софістична позиція, сформована на основі авторитету автора, а не результатах дослідження. В той же час, у об'єктивній реальності перебуватиме істина причина наслідку роботи системи, але шанс на її виявлення перебуває в категорії випадкової вірогідності.

Ця проблема тривалий час не мала значної актуальності, оскільки за спрощених форм соціальної організації більшість причин соціальних явищ можна було встановити за якісної освіти і достатнього досвіду державного управління. Однак внаслідок динамічного розвитку інформаційних технологій відбулось ускладнення структури соціальної організації та збільшення кількості комунікаційних елементів причино-наслідкових послідовностей соціальних явищ. Кількість і якість зв'язків і відносин між елементами системи визначають ступінь організованості тієї або іншої системи. Чим вищі стійкість, оптимальність, доцільність зв'язків між елементами системи, тим вища організованість самої системи [6, с. 274]. Ідея про те, що причина симптому повинна перебувати десь поруч і відбуватися незадовго до появи симптому, справедлива лише в простих системах. У більш реалістичних складних системах причини можуть бути дуже віддаленими як в часі, так і в просторі від їх наслідків” [7, с. 14].

Сучасна державна влада здатна дізнатись істинні причини суспільних трансформацій та їх наслідків виключно за ретельного дослідження, яке часто не проводиться з вищеписаних причин. В той же час, моніторинг практики застосування законів у соціальних системах дозволив би підвищити якість законодавчої діяльності через запровадження більш ефективних інструментів регулювання правовідносин, спрямованих на створення якісніших результатів соціальної взаємодії.

Додаткові можливості такого моніторингу відкривають і сучасні технології, які на сьогодні ще не здатні оцінювати якісні показники соціальних систем, але вже можуть аналізувати показники кількісні. Така

практика, в тому числі і за допомогою комп'ютерних технологій, має високу актуальність у застосуванні стосовно вдосконалення законодавчої діяльності, спрямованої на створення якісного закону.

Література:

- 1 «Law - The enforceable body of rules that govern any society» a Dictionary of Law (7 ed.), Jonathan Law and Elizabeth A. Martin, Oxford University Press, 2014.;
2. Кукуруз О. В. Взаємозумовленність політичної і правової систем: теоретико-методологічна основа/ *Держава і право, Серія: Політичні науки*, Випуск 84, 2019. С. 14-24;
3. Jay W. Forrester. Counterintuitive behaviour of social systems (1971) / *Technology Review* published by the Alumni Association of the Massachusetts Institute of Technology;
4. Andrey Korotayev, Artemy Malkov, Daria Khaltourina. Introduction to Social Macrodynamics: *Compact Macromodels of the World System Growth*. – Moscow: KomKniga, 2006;
5. Двойничников Ю. А. Объект правоотношения в контексте правового времени. *Вестник Пермского университета. Юридические науки*. Выпуск 1 (23) 2014. с. 29-36;
6. Суходубова І. В. Системні властивості законодавства та його співвідношення із системою права/ *Економічна теорія та право*. № 1 (20) 2015 с 268-278;
7. Jay W. Forrester. Learning through System Dynamics as Preparation for the 21st Century/*Systems Thinking and Dynamic Modeling Conference for K-12 Education*, June 27-29, 1994 at Concord Academy. Concord, MA, USA. 22 с.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА БЕЗПЕКУ СУДНОПЛАВСТВА, У МІЖНАРОДНОМУ МОРСЬКОМУ ПРАВІ

Ванін Іван Михайлович

студент четвертого курсу спеціалізації 271.01 «Навігація і управління морськими суднами», Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія»

Шелухін Олександр Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри навігації і управління судном, Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія»

Безпека судноплавства є станом збереження (захищеності) людського здоров'я і життя, довкілля та майна на морі й на внутрішніх водних шляхах; відсутністю непротимого ризику, пов'язаного з загибеллю або травмуванням людей, заподіянням шкоди довкіллю або матеріальних збитків та залежить не тільки від ступеню надійності судна та його елементів, а й від рівня кваліфікації персоналу та організації роботи на судні. Це вимусило міжнародну морську спільноту поступово відійти від однобічного, суто технічного підходу в регулюванні діяльності людини, звернути увагу на роль людського чинника у забезпеченні безпеки на морі та врегулювати виникаючі при цьому суспільні відносини загальнообов'язковими нормами права.

Адже дослідження показують, що за останні 25 років із 1500 загиблих суден, що належали 15 основним державам прапору, головними причинами загибелі були: посадка на мілину – 30,3 %, пожежі – 20,3 %, порушення герметичності корпусу – 13,4 %, штормові умови – 10,5 %. Причинами 25 % загальної кількості аварійних морських подій є помилки командного складу, 17 % – помилки рядового складу, 14 % – помилки берегових служб, 5 % – помилки лоцманів, 2 % – механіків [1].

Основними причинами аварійних подій на морському і річковому транспорті та маломірних суднах є:

- на морському і річковому транспорті: порушення вимог законодавства, зношеність вузлів і механізмів суден; помилкові дії капітанів та екіпажів; недостатній досвід і фахова підготовка екіпажу; недооцінювання погодних умов; форс-мажорні обставини;

- на маломірних суднах: порушення вимог Правил користування водними об'єктами для плавання на маломірних суднах; порушення норм пасажиромісткості; вихід у море у стані алкогольного сп'яніння, з неконтрольованих пунктів, без дозволу прикордонних служб, у темний час доби, під час закритої навігації; самовільне використання плавзасобів;

- керування судном у положенні «стоячи»; управління судном без посвідчення на право керування; вихід на суднах, які не пройшли в установленому порядку реєстрацію, техогляд, є непридатними до експлуатації; форс-мажорні обставини.

З урахуванням викладеного, нагальність дослідження чинників, що впливають на безпеку судноплавства, не втрачає своєї актуальності.

Вивчаючи чинники, що впливають на безпеку судноплавства, окремі вчені виділяють їх групи.

Зокрема, О.П. Махмурова–Дишлюк виділяє три основні групи:

- людський фактор. Під цим поняттям розуміється некомпетентність, безвідповідальність, невміння моряків діяти в складних ситуаціях, в тому тощо;

- спроби окремих капітанів та судновласників приховувати аварійні випадки на суднах, що є незрозумілим через наявність різних програм страхування, що дедалі впевненіше впроваджуються в практику судноплавства. При настанні страхового випадку всі ці програми вимагають, для мінімізації збитків, негайної і повної інформації про подію;

- низька якість судноремонту та технічної експлуатації судових механізмів, що негативно впливає на аварійну статистику [2].

В цілому погоджуючись із дослідниками, необхідно визнати, що основним чинником, що негативно впливає на безпеку судноплавства, є людський фактор, а інші є, по суті, похідними від нього.

Таким чином, запорукою безпечної експлуатації судна є розуміння і виконання співробітниками компаній (як берегового, так і судового

персоналу) основ безпеки мореплавства і захисту навколишнього середовища, тобто комплексу конструктивних, технічних, організаційних заходів і відповідної підготовки суднового і берегового персоналу.

Саме порядок виконання цього комплексу і передбачений Міжнародним кодексом з управління безпекою, прийнятий Резолюцією ООН А.741(18) від 04.11.1993 [3].

Отже, безпека судноплавства як важлива умова охорони людського життя – це відносно стабільний стан, вільний від небезпек, спрямований на збереження людського здоров'я і життя, довкілля та майна на морі й на внутрішніх водних шляхах, який забезпечується системою національних і міжнародних заходів технічного, економічного організаційного, соціального й передовсім правового характеру.

Необхідно наголосити, що тільки проведення єдиної державної політики у сфері безпеки судноплавства, якісна законодавча база і ефективний державний контроль за її дотриманням дозволить забезпечити безпечне функціонування морського та річкового транспорту як важливої умови охорони людського життя.

Література:

1. Костылев И. Человеческий фактор морского флота. *Морские вести России*. 2003. № 23-24. С. 12.
2. Махмурова-Дишлюк О.П. Безпека судноплавства як важлива умова охорони людського життя. *Юридичний вісник*. № 3 (40). 2016. С. 14.
3. Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден та попередженням забруднення (Міжнародний кодекс з управління безпекою (МКУБ): Резолюція ООН А.741 (18) від 04.11.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_304#Text (дата звернення : 28.03.2021).

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Горунашенко Вікторія Ігорівна

здобувач вищої освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Інститут парламентської опозиції у демократичних країнах розглядається в якості невід'ємного елемента політичної системи, складової принципу стримувань і противаг, який забезпечує певну стабільність політичної системи. Здійснення опозицією контролю за діяльністю органів виконавчої влади, виявлення та викриття нею недоліків у державній політиці, практиці роботи уряду, надання опозицією альтернативних рішень щодо соціально-економічного та політичного життя держави та суспільства вимагає прийняття рішень з боку правлячої більшості щодо удосконалення та підвищення результативності діяльності представницьких та виконавчих органів та посадових осіб.

Незважаючи на досвід існування опозиції, в нашій державі відсутня відповідна нормативно-правова база щодо її існування та функціонування, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Окремі аспекти виникнення та існування опозиції були предметом дослідження таких науковців як А.Романюк, І.Зарицька, В.Погорілко, О.Совгіря, Ф.Рудич, О.Майборода, В.Горбатенко та ін., проте комплексний аналіз інституту парламентської опозиції наразі відсутній.

Зокрема, Ф.Рудич зазначив: «Опозиція є неодмінним компонентом, індикатором демократичного суспільства й правової держави. У політичній практиці й науці визначаються різні види й форми політичної опозиції: стосовно системи влади – лояльні та нелояльні; за місцем дії – парламентські й непарламентські; за способом дії – системні й ситуаційно орієнтовані» [1]. Опозиція покликана представляти в парламенті ту частину фракцій чи партій, що відстоюють «протилежні» до правлячої більшості інтереси.

Конституція України не містить заборони щодо існування опозиції, проте, відповідного законодавчого регулювання її існування, на відміну від сталої практики зарубіжних країн, зокрема, визначення її поняття,

процедури формування, прав та повноважень, гарантій опозиції в Україні немає.

Слід зазначити, що мова йде про існування так званої «цивілізованої опозиції», сутність якої полягає у тому, що навіть при існуванні різних підходів до вирішення важливих питань між більшістю й меншістю, відсутні загрози основам конституційного ладу та правовій системі. У класичному розумінні цивілізована опозиція – це коли не тільки партія, яка перемогла на виборах, а й партія яка зазнала поразки, визнають законність і справедливість встановлених правил. Зауважимо при цьому: переможена партія виходить із того, що в суперництві зіткнулися не сили Добра і Зла, а лише земні інтереси, кожен із яких – законний, і що благополуччя однієї зі сторін не можна досягти за рахунок кривдження іншої. Зрештою, політичні перемоги й поразки не є остаточними: слід потерпіти до наступних виборів [2], тому вкрай важливо нормативно закріпити принципи формування та діяльності парламентської опозиції задля ефективного функціонування цивілізованої опозиції в демократичній державі.

Вперше питання про необхідність визначення статусу опозиції набуло актуальності після парламентської кризи 1999 року, що увійшла в історію під назвою «помаранчевої революції», внаслідок чого в Українському Домі було сформовано «парламентську більшість», обрано нового Прем'єр-міністра України, а представників фракцій лівої політичної орієнтації – відсторонено від керівництва парламентськими комітетами. У лютому 2000 року на розгляд Верховної Ради України було подано два законопроекти, спрямованих на закріплення гарантій діяльності тих депутатів, які не увійшли до «парламентської більшості» (проекти законів «Про парламентську опозицію» № 5101 від 16.02.2000 р., внесений В.Філенком та «Про політичну опозицію у Верховній Раді України» № 5101-1 від 28.02.2002, внесений В.Ковалем та ін.). Однак, жоден з них розглянутий не був [3]. Після цього були інші спроби прийняття законів, які також не отримали підтримки.

На сьогодні питання нормативного закріплення існування опозиції є вкрай необхідним, це впливає з «позитивних» функцій, які здійснює опозиція. Насамперед, це представлення інтересів своїх виборців, чий інтереси суперечать інтересам провладних партій та виступають проти правлячої більшості. По-друге, унормування правового статусу опозиції

важливе також для розбудови партійної системи в Україні. Особливо після прийняття Виборчого Кодексу, яким запроваджено нову пропорційну виборчу систему. Вдосконалення законодавства в цьому аспекті має велике значення для розвитку політичної системи взагалі та зростання ролі партій зокрема [4]. Крім цього, опозиція виступає одним із впливових елементів у системі «стримувань та противаг» щодо діяльності органів виконавчої влади.

Опозицію також варто розглядати як утворення або об'єднання, що існує в діючому парламенті, тому законодавче закріплення її повноважень та юридичної відповідальності за порушення її прав та гарантій є обов'язковим.

Існує кілька варіантів вирішення проблеми регламентації опозиції: шляхом внесення змін до чинної Конституції; прийняття відповідного закону або внесення змін до чинного Регламенту Верховної Ради України.

Проте, слід зазначити, що необхідність такого правового унормування визнають далеко не всі дослідники та навіть представники політичної опозиції. Позиції, висловлені ще під час президенства Л. Кучми, коли це питання не раз порушувалося, у тому числі й тодішньою опозицією, здебільш не змінилися. Так, лідери КПУ наголошували, що прийняття такого закону стане початком створення "резервації" для опозиції в парламенті і позбавить опозиційних депутатів можливості представляти інтереси своїх виборців у законодавчому органі [5].

Отже, інституціоналізація та законодавче регулювання парламентської опозиції важливе і потрібне для подальшого демократичного розвитку держави, яке потрібно здійснити з врахуванням як власного досвіду, так і практики діяльності опозиції в інших європейських країнах.

Література:

1. Рудич Ф. Політична влада і опозиція в Україні: методологічний контекст. Наукова бібліотека. Віче. 2013. с. 20
2. Рудич Ф. Політична влада і опозиція в Україні: методологічний контекст. Наукова бібліотека. Віче. 2013. с. 21
3. Ковриженко Д. Правовий статус парламентської опозиції: доцільність та механізми правового врегулювання. Лабораторія

законодавчих ініціатив. 2004. URL: <https://parlament.org.ua/2004/03/01/pravovij-status-parlamentskoyi-opoz/>

4. Українська опозиція: правовий статус. Реферат. Електронний ресурс. URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17293/>

5. Українська опозиція: правовий статус. Реферат. Електронний ресурс. URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17293/>

Науковий керівник: Щебетун Ірина Степанівна, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Марценюк Анастасія Ігорівна

*здобувачка вищої освіти, Донецький національний університет імені
Василя Стуса*

На сучасному етапі розвитку України як демократичної правової держави важливе значення має ефективність діяльності органів влади, у тому числі органів конституційної юрисдикції, а також забезпечення ними умов для розвитку демократичного громадянського суспільства, реалізації прав і свобод людини та громадянина, утвердження верховенства права та Конституції України як Основного закону нашої держави.

Зважаючи на конституційну кризу 2020 року, питання незалежності Конституційного Суду та доброчесності його суддів залишається проблемним та актуальним через втручання та прагнення вплинути на його діяльність органів інших гілок влади, окремих політиків. Питання становлення, правового статусу та організації діяльності Конституційного Суду України досліджували такі вітчизняні вчені як М. Козюбра, П. Мартиненко, В. Шаповал, В. Недибалюк, О. Олійник, А. Ковальчук, Л. Протосавіцька, О. Константи́й, В. Погорілко, О. Фрицький, Ю. Фрицький та ін. Проте питанню особливостей формування цього органу приділялось недостатньо уваги, багато питань залишаються дискусійними та

потребують додаткових досліджень, що і обумовлює актуальність дослідження.

В Україні, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України (далі – КСУ або Конституційний Суд) є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України [1]. У розділі XII Конституції України встановлено основні правові засади щодо Конституційного Суду: його статус, сферу діяльності, повноваження суддів та суду, склад та порядок формування, відбору кандидатур та призначення суддів, а також вимоги до посади судді КСУ [2].

Так, відповідно до першої-другої частин ст. 148 Конституції України, а також статті 9 Закону України «Про Конституційний Суд України» [3], до складу Конституційного Суду України входять вісімнадцять суддів. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів призначають по шість суддів КСУ. Згідно з частиною третьою ст. 148, відбір кандидатур на посаду судді здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку [4]. Проте, фактично положення про конкурс не застосовується через те, що відсутня єдина конкурсна комісія, яка проводить відбір суддів, а також немає чіткої регламентації процедури конкурсного відбору кандидата на посаду. Три суб'єкти призначення, обираючи суддів, на жаль, досить часто мають політичні мотиви та прагнення в подальшому впливати на діяльність Конституційного Суду. Відповідно, необхідними є не лише певні заходи щодо високоякісного оновлення складу КСУ, а зміна саме процедури призначення суддів КСУ, що неможливо без внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» та відповідно до Конституції України.

Для вирішення проблеми щодо порядку формування КСУ, вважаємо за доцільне проаналізувати практику формування органів конституційного контролю в зарубіжних країнах.

Так, відповідно до статті 135 Конституції Італійської Республіки, Конституційний суд складається з п'ятнадцяти суддів. П'ять суддів -

третина Суду - обирає Президент Республіки. Ще п'ятьох суддів обирають обидві палати парламенту на спільному засіданні, останні ж п'ять обираються членами трьох вищих трибуналів (три - Верховним судом, один - Державною радою, один - Рахунковою палатою) абсолютною більшістю голосів виборчого органу [5].

Згідно зі статтею 116 Конституції Республіки Білорусь, Конституційний Суд Республіки Білорусь формується в кількості 12 суддів із висококваліфікованих фахівців в області права, що мають, як правило, вчений ступінь. Шість суддів Конституційного Суду призначаються Президентом Республіки Білорусь, а ще шість обираються Радою Республіки [6].

У Португальській Республіці дещо інший підхід. Так, згідно зі статтею 222 її Конституції, Конституційний Суд складається з тринадцяти суддів. Десять призначаються Асамблеєю Республіки, тоді як решта три кооптуються цими десятима. Щонайменше шість із тринадцяти суддів мають бути обрані з числа суддів інших судів [7].

Вищевикладене свідчить, що у зарубіжній конституційно-правовій практиці відсутній єдиний підхід до формування Конституційного Суду. Якщо в Італії, як і в Україні, у формуванні складу даного органу конституційного контролю задіяні всі три гілки влади, то у Білорусі суддів обирають дві гілки влади – законодавча і виконавча. У Португалії ж у формуванні спеціалізованого органу конституційного контролю бере участь лише парламент.

У межах дослідження заслуговує уваги висновок Європейської комісії "За демократію через право" (Венеціанська комісія) щодо проекту закону про конституційну процедуру (проект закону №4533).

Так, на думку експертів, реформа Конституційного Суду є необхідною. Елементами такої реформи має бути зокрема і встановлення кращих процесів для ідентифікації кандидатів та відбору суддів до Конституційного Суду, у тому числі шляхом створення нового органу з відбору з міжнародною участю, який може допомогти забезпечити високий моральний характер, компетентність і добросовісність суддів, що є необхідним для даної посади [8], з чим варто погодитися.

Слушною є думка В. Недибалюк, відповідно якої важливою гарантією прозорості проведення конкурсу є можливість доступу громадськості до його організації та проведення; саме включення такого

компоненту як громадський контроль до процесу проведення конкурсу щодо відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду допоможе уникнути незаконного впливу на хід його проведення [9].

Таким чином, практика зарубіжних країн свідчить про відсутність єдиного, чіткого підходу до формування Конституційного Суду: одні країни, як і наша держава, дотримуються, так званого, змішаного принципу формування органу конституційної юрисдикції, де задіяні усі три гілки влади, а в інших державах участь у формуванні складу суддів беруть дві гілки влади або ж лише парламент.

Очевидно, що в Україні без удосконалення процедури обрання складу КСУ забезпечити компетентність суддів та незалежність органу конституційної юрисдикції неможливо. Безумовно, доцільним є створення єдиного органу для конкурсного відбору суддів за участю міжнародного компонента та представників громадянського суспільства, що дозволить забезпечити прозорий та дієвий процес проведення конкурсу, завдяки якому до складу КСУ будуть обрані компетентні та добросовісні судді, які будуть здійснювати свої повноваження в інтересах народу України, а не певних політичних груп, що сприятиме встановленню конституційного ладу та забезпечення верховенства Основного закону, встановленню реальних умов для подальшого розвитку України як демократичної і правової держави.

Література:

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 35. Ст. 376.
2. Конституція України: офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. Ст. 9.
4. Конституція України: офіц. Текст. Ст. 148.
5. The Constitution of the Italian Republic. 27th of December 1947. URL: https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/The_Constitution_of_the_Italian_Republic.pdf
6. Канстытуцыя Республікі Беларусь ад 15 сакавіка 1994 г. URL: <http://www.kc.gov.by/be/document-5623>
7. Constitution of the Portuguese Republic. Seventh revision. 2005. URL: <http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/conteudo/files/constituicaoingles.pdf>

8. Opinion on the draft law on Constitutional Procedure (draft law no. 4533) and alternative draft law on the procedure for consideration of cases and execution of judgements of the Constitutional Court (draft law no. 4533-1). CDL-AD(2021)006-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)006-e)

9. Недибалуєк В.Д. Окремі аспекти незалежності Конституційного Суду України як гарантія реалізації Основного Закону. *Форум Права*. 2019. № 54(1). С. 52–59.

Науковий керівник: Щебетун Ірина Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

РОЛЬ НОТАРІУСА ПРИ СКЛАДАННІ ЗАПОВІТУ

Граніна Іванна Віталіївна

*аспірант кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська
юридична академія»*

Кожна людина, незалежно від того, чи є вона громадянином України, іноземцем, чи особою без громадянства, вправі посвідчити від свого імені заповіт на території України.

Заповітом є односторонній правочин, який повинен бути укладений у письмовій формі із зазначенням місця і часу його посвідчення, підписаний особисто заповідачем і посвідчений нотаріусом або іншими службовими особами, уповноваженими на це.

Правильне оформлення заповіту (документа, на якому ґрунтуються повноваження виконавця заповіту) є однією з гарантій того, що виконавець заповіту послідовно, у повній відповідності з законом здійснить усі дії з виконання заповіту. Фактично однією з гарантій додержання прав заповідача є нотаріальне посвідчення заповіту. Враховуючи кількість питань, які виникають на практиці, теоретичне вивчення зазначених питань є актуальним та необхідним для якісного забезпечення захисту прав заповідача.

Вимагаючи від заповідача додержання обов'язкової процедури нотаріального посвідчення заповіту, законодавець одночасно вживає заходів для охорони його прав, оскільки при цьому покладає на нотаріуса обов'язок чітко дотримуватись вимог закону. Така правова функція нотаріального процесу передбачена саме для юридичне необізнаних осіб.

Таким чином, можна зробити висновок, що в силу ролі нотаріуса в правовій системі України та його компетенції, саме на нього покладається обов'язок додержуватися вимог закону і контролювати дії особи від можливих процесуальних помилок. Це положення впливає з процесуального порядку здійснення нотаріального процесу, тобто в силу

ст. ст. 5,6 Закону України «Про нотаріат» нотаріус зобов'язаний виконувати обов'язки згідно із законом.

Існує твердження, що в ст. 1247 ЦК України достатньо залишити лише одну умову, що заповіт підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню, а всі інші вимоги, які стосуються змісту та вимог щодо оформлення заповіту можуть бути перенесені до Закону України «Про нотаріат». Це пояснюється наступним: оскільки нотаріальний процес має певну форму, то й норми, що регламентують вимоги до форми, мають відноситись до процесуальних.

Нотаріус на прохання особи вправі записати заповіт з її слів власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів.

Необхідно звернути увагу на те, що законодавець передбачив право посвідчувати заповіт за бажанням заповідача при свідках. У населених пунктах, де немає нотаріусів, заповіти, крім секретного, посвідчують посадові, службові особи відповідного органу місцевого самоврядування. Також законодавець встановлює вичерпний перелік осіб, чие посвідчення заповіту прирівнюється за правовим значенням до нотаріального (ст. 1252 ЦК України).

Говорячи про заповіти, що прирівнюються за правовим значенням до нотаріально посвідчених, слід зауважити, що ці випадки слід розуміти як виняток із правила, а не саме правило, адже відповідні службові особи мають право посвідчити заповіт лише при наявності свідків, яких, відповідно до ст. 1255 ЦК України, повинні попереджувати про нерозголошення факту складання заповіту. При посвідченні заповітів службові особи, визначені в ст. 1252 ЦК України, повинні дотримуватися загальних вимог до форми заповіту, передбачених у ст. 1247 ЦК України.

Крім того, юридичні знання у більшості перелічених у ст. ст. 1251, 1252 ЦК України осіб, що мають право за певних обставин посвідчити заповіт, важко назвати ґрунтовними. При цьому, процесуальний порядок набрання законної сили заповітом, посвідченим такими особами, також відрізняється від нотаріального посвідчення. Частина 6 ст. 40 Закону України «Про нотаріат» передбачає, що державний нотаріус державного нотаріального архіву зобов'язаний перевірити законність заповіту, що надійшов на зберігання, та залишити у себе отриманий ним примірник заповіту з повідомленням про це заповідача та посадової особи, яка посвідчила заповіт. У разі встановлення невідповідності заповіту законові

державний нотаріус державного нотаріального архіву повідомляє про це заповідача і посадову особу, яка посвідчила заповіт.

Така процедура перегляду змісту заповіту дозволяє встановити наявність розбіжностей у змісті заповіту з вимогами закону, але, на наш погляд, такий процесуальний порядок не має під собою правового змісту, не відповідає загальноприйнятій компетенції нотаріальних органів тощо. В цьому випадку повинна мати місце лише констатація факту розбіжності заповіту із законом, оскільки, за загальним правилом, повноваженнями щодо визнання угод недійсними, в тому числі й заповіту як односторонньої угоди, наділений виключно суд. Тому пропонуємо розглядати дії завідуючого державним нотаріальним архівом лише як попередню перевірку юридичної компетентності заповідача та дій особи, яка посвідчила заповіт.

Позитивним, на нашу думку, є те, що розголошувати відомості стосовно факту складення заповіту, його змісту, скасування або зміни до відкриття спадщини не мають права, окрім нотаріуса, також інші посадові особи, котрі посвідчують заповіт, та фізична особа, яка підписує заповіт замість заповідача.

Отже, нотаріус відіграє ключову роль в складанні та дійсності заповіту, як такого. Крім формального підходу, нотаріус зобов'язаний особливу увагу приділити викладенню волевиявлення заповідача, тобто перевірити, щоб заповіт не містив висловів, у яких були б протиріччя. В даному випадку необхідно пам'ятати, що текст заповіту не може містити неточності в формулюваннях, адже це може потягнути за собою різночитання, ускладнивши чи унеможлививши виконання положень такого заповіту.

Важливо також пам'ятати, що заповіт реалізується лише після смерті заповідача, а отже, відсутня реальна можливість уточнювати чи з'ясовувати певні положення заповіту. Саме тому заповіт повинен містити такі формулювання, щоб розпорядження заповідача не викликало непорозумінь чи суперечок після відкриття спадщини.

СУЧАСНІ ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ ОПІКИ В УКРАЇНІ

Підгорецька Вікторія Владиславівна

студентка II курсу Таращанського державного технічного та економіко-правового коледжу

Актуальним на сьогодні є дослідження правової природи та особливостей встановлення опіки над дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена, а також подальших шляхів розвитку цього правового інституту з урахуванням руху нашої держави до європейського простору. Останнім часом інтерес до вивчення проблем правового регулювання опіки посилюється, вони були предметом досліджень І.А. Бірюкова, Г.М. Бойченко, В.С. Гопанчука, О.В. Дзери, А.О. Дутко, В.В. Залеського, Г.А. Магдесяна, Х.В. Майкута, Л.Ю. Міхеєвої, С.Є. Морозової, К.А. Неволіна, А.М. Нечаєвої, Н.Я.

У статті 3 Конституції України передбачено, що «... людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Національним законодавством, зокрема ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства» передбачено, що: «Держава через органи опіки та піклування у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки тощо. Дитина може особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав».

Тим часом зміни, що відбулися у цивільному та сімейному законодавстві та у цивілістичній науці, зумовлюють потребу в реформуванні інституту опіки. Змінилося уявлення про місце сімейного та цивільного права в системі права, почастишало застосування нетипових договорів, проявляється тенденція до розширення сфери участі держави у цивільних правовідносинах, активно розробляється теорія послуг. Ці обставини є важливими передумовами для обговорення можливості

застосування цивільно- та сімейно-правових механізмів щодо відносин опіки. У цій формі закладений величезний позитивний потенціал, що дає можливість влаштувати долю дитини якнайкраще, з одного боку, наближеним до проживання в сім'ї, а з іншого, - забезпечує контроль за дотриманням прав та інтересів дитини.

Питання про правову природу опіки над неповнолітніми вважається спірним, оскільки поняття опіки належить до комплексних. Як відомо, з одного боку, це спосіб поповнення дієздатності дитини, з іншого, - своєрідний інститут представництва, без якого фактично неможливо захищати права та інтереси неповнолітніх дітей. Тому перед інститутом опіки стоять завдання забезпечення: встановлення опіки над дітьми, які цього потребують; захисту прав та інтересів дітей, які перебувають під опікою; мінімального рівня забезпечення життя дітей, які перебувають під опікою; державної підтримки громадян, які виконують обов'язки; виконання органами опіки покладених на них функцій. Слід зазначити, що діти, які перебувають під опікою, мають особливе правове становище як учасники цивільних та сімейних правовідносин.

Для подолання виявлених недоліків необхідно прийняти спеціальний закон про опіку в Україні з визначенням відповідного понятійного апарата цієї сфери; деталізувати правове регулювання опіки щодо застосування відповідальності за правопорушення у цій сфері; визначити правові форми залучення суспільно-політичних організацій до виконання завдань опіки.

Література:

1. Чорна Ж. Л. Окремі питання встановлення опіки над фізичними особами / Ж. Л. Чорна // Університетські наукові записки. - 2011. - № 2. - С. 120-125.

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна, викладач юридичних дисциплін I категорії, Таращанський державний технічний та економіко-правовий коледж

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

**НЕЗАКОННИЙ ОБІГ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ**

Ковальчук Катерина Олександрівна

*здобувач, кафедра організації досудового розслідування, факультет № 1,
Криворізький навчально-науковий інститут Донецького юридичного
інституту*

Розглянемо історіографію проблеми незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Наркотичні засоби знайомі людству вже декілька тисяч років. Їх вживали люди різних культур та віросповідань і з різною метою, а саме в лікувальних цілях: для зняття болю, поновлення втрачених сил, як снодійний засіб; під час релігійних обрядів.

Відомостей як про розповсюдження наркотичних засобів на теренах колишньої Російської імперії, так і про державні заходи, спрямовані на боротьбу з їх незаконним обігом, автору знайти не вдалося. На нашу думку це можна пояснити тим, що тогочасні науковці не бачили у цьому явищі серйозної проблеми і не займалися відповідними дослідженнями. Крім того, частини Російської імперії, які знаходились біля місць найбільшого тогочасного розповсюдження незаконного обігу наркотиків (Середня Азія та Далекий Схід) через недосконалі засоби комунікацій та географічну віддаленість були малоприсадибними для ґрунтовних наукових досліджень зазначених питань.

Після жовтневого перевороту 1917 р. до наркозалежності ставилися як до пережитку минулого і кинули клич до знищення його в найкоротші терміни. У 20-30-ті роки ХХ століття в СРСР найпопулярнішим наркотиком у був кокаїн, або «марафет», який розповсюджували безпритульні, продавці сірників, цигарок, газет, дрібні злодюжки. У 1950-1960-ті роки ХХ ст. почали спостерігатися випадки ін'єкційної наркоманії. У 70-ті роки ХХ століття «ширкою» починають називати самотужки

приготовлену витяжку алкалоїдів опію; 1980-ті роки ХХ століття. Вживання наркотичних засобів ритуалізується і набуває риси субкультури [1].

КК УРСР 1927 р. передбачав кримінальну відповідальність за виготовлення і зберігання на збут і самий збут без належного дозволу кокаїну, морфію та інших одурманюючих речовин та проведення засіву опійного маку та індійських конопель без відповідного на це дозволу, але не передбачав кримінальну відповідальність саме за порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. У 1974 р. до кримінального кодексу Української РСР були внесені норми щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а так само порушення правил виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 229⁷). У майже незмінному вигляді ці норми «перейшли» до ст. 320 КК України 2001 р.

Отже, хоча людство почало використовувати наркотичні засоби дуже давно, регулювання їх обігу на законодавчому рівні здійснено відносно недавно.

Література:

1. Соціологія девіантної поведінки : навч. посіб / за ред. Мінц М.О. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 244 с.

К ВОПРОСУ ОБ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ОБЪЕКТА УГОЛОВНОГО ПРАВОНАРУШЕНИЯ В УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ НАУКЕ

Кравчина Ирина Борисовна

старший преподаватель кафедры экономики и права, Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»

Вопрос об объекте уголовного правонарушения в теории уголовного права является одним из наиболее сложных и дискуссионных. Несмотря на серьезное внимание, уделяемое указанному элементу в монографиях,

научных статьях и диссертациях, далеко не все проблемы этого важнейшего уголовно-правового института исследованы в достаточной степени, многие из них не лишены противоречий.

Изложенное относится, в первую очередь, к сущности объекта, который интерпретируется учеными и как норма права (К. Биндинг, Ж.-Л. Ортолан), и как субъективное право (Спасович В.Д., Калмыков П.Д.), и как правовое благо (Наумов А.В., Гавриш С. Б.), и как социальная ценность (Фесенко Е. В., Матышевский П.С.), и как человек (группа людей) (Новоселов Г.П.), и как безопасность (Костенко А.), и как сферы жизнедеятельности людей (Емельянов В. П.) и, наконец, как общественное отношение.

Закрепленная в первых законодательных актах Советского государства и сформулированная в 20-х годах проф. А.А. Пионтковским, концепция объекта как общественных отношений в течение почти семи десятилетий XX века единодушно исповедовалась как отечественными, так и зарубежными криминалистами. Указанная концепция и сегодня имеет многочисленных сторонников, среди которых признанные теоретики отечественного уголовного права (Таций В.Я., Тарарухин С.А., Бажанов М.И., Пинаев А.А., Коржанський Н.И и многие другие).

Не отвергая научной ценности и, вероятно, перспективности альтернативных взглядов на объект уголовного правонарушения, считаем аргументы оппонентов теории общественных отношений не вполне убедительными.

Во-первых, речь идет, прежде всего, о доводах о непригодности общественных отношений ввиду их «заидеологизированности», базировании на марксистском понимании сущности человека как совокупности всех общественных отношений. На наш взгляд, такие упреки являются несправедливыми, ибо это понятие, действительно последовательно разрабатываемое в философии марксизма, стало важнейшей категорией современной социальной философии и тесно коррелирует с другими базовыми социально-философскими понятиями, которые вводились в философский оборот в рамках, нередко альтернативных марксизму. Более того, трудно назвать «идеологически окрашенным» определение физического лица, данное в части 1 статьи 24 действующего Гражданского Кодекса Украины: физическим лицом является человек как участник гражданских отношений [1].

Во-вторых, довольно распространенным аргументом оппонентов концепции объекта как общественных отношений (в частности, С.Б. Гавриша, В.П. Емельянова, В.М. Трубникова) является тезис, что действующий УК не содержит упоминания о таком объекте. В самом деле, действующее законодательство Украины об уголовной ответственности термином «общественные отношения» не оперирует. Однако упомянутые в части 1 статьи 1 УК Украины права и свободы человека и гражданина, собственность, общественный порядок и общественная безопасность, окружающая среда, конституционный строй Украины, мир и безопасность человечества представляют собой специфические виды общественных отношений, которые урегулированы социальными (нормами морали, традиций, обычаев) и правовыми нормами.

Активно используется понятие общественных отношений как в отечественной юридической науке, так и законодательстве. Так, С.Б. Гавриш, один из авторов школьного учебника «Правоведение», определяет предмет административного, финансового, уголовного и других отраслей права именно через категорию «общественные отношения» [2, 5, 41, 71]. Оперирует этим понятием и законодатель, указывая, что именно гражданские (личные неимущественные и имущественные отношения), семейные, хозяйственные и т.д. отношения регулируются соответственно гражданским, семейным и хозяйственным законодательством.

В-третьих, интерпретация объекта уголовного правонарушения как правового блага (других ценностей) в уголовном законодательстве многих европейских стран, на наш взгляд, является слабым аргументом для украинской правовой системы, ибо в западной уголовно-правовой доктрине объект уголовного правонарушения не фигурирует в качестве необходимого элемента преступного деяния (состава деяния), а поэтому его установления при привлечении лица к уголовной ответственности не требуется.

В-четвертых, при употреблении терминов «благо», «ценность», «интерес» отсутствует какой-либо специфический подход к пониманию объекта уголовного правонарушения. Они играют роль своеобразного собирательного, «нейтрального понятия», используемого некоторыми учеными для отражения значимых в уголовном праве признаков объекта. Более того, и блага, и ценности, и интересы имеют место только в

результате взаимодействия людей, то есть только в рамках общественных отношений, представляя собой фактически один из их структурных элементов (предмета, субъектов или же социальной связи, составляющей содержание этих отношений).

Таким образом, стремясь любой ценой предать забвению «идеологически запятнанные» общественные отношения и пытаясь на их место поместить другую «нейтральную» социальную категорию, критики объекта как общественных отношений подменяют определение целого определением его составной части, нарушая при этом правила формальной логики, в связи с чем не могут рассматриваться как универсальные характеристики объекта уголовного правонарушения.

Таким образом, учение об объекте уголовного правонарушения как общественных отношениях, охраняемых законом, является весомым достижением отечественной уголовно-правовой науки. Альтернативным теориям объекта, ставшим в последнее время популярными среди отечественных криминалистов, не удалось дистанцироваться от категории общественного отношения. При этом основания для отказа от понимания объекта уголовного правонарушения как общественных отношений обуславливаются не научными, а идеологическими мотивами, что, безусловно, в науке недопустимо.

Более того, несмотря на активные поиски, до сих пор ни один из ученых не смог обосновать столь же убедительную и универсальную концепцию, которой можно было бы заменить теорию объекта уголовного правонарушения как общественных отношений. Поэтому, по нашему мнению, последняя остается наиболее удачной из известных теорий объекта, верной по сути и соответствующей действующему законодательству. Без признания общественных отношений объектом уголовного правонарушения в ряде случаев невозможно объяснить общественную опасность деяния, а, значит, и необходимость применения к совершившему его лицу уголовного наказания.

Литература:

1. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

2. Правознавство : підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: проф. рівень / С.Б. Гавриш, В.Л. Сутковий, Т.М. Філіпенко. – Київ : Генеза, 2011. – 416 с.

СУБ'ЄКТ ТА СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА НАРУГИ НАД ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ У СТ. 338 КК УКРАЇНИ

Мельничук Аліна Володимирівна

студентка III курсу Таращанського державного технічного та економіко-правового коледжу

Стратегічний курс нашої держави на членство у ЄС та відповідно економічні й політично-правові реформи, спрямовані на забезпечення верховенства права та впровадження європейських стандартів у всі сфери суспільного життя, реалізуються повільно й непослідовно. Невід'ємною належністю кожної держави є державний герб, прапор і гімн, які уособлюють символи її суверенітету. Державні символи представляють державу, ідентифікують її з-поміж інших країн, у них закладено глибокий зміст, пов'язаний з історією та сучасністю держави, ментальністю її народу, в них символічно відображено національну ідею. Кожен із цих символів виступає і використовується дипломатичними представництвами в суворо визначених випадках відповідно до загальноприйнятих протокольних норм і традицій країни перебування. Правила міжнародної ввічливості, на яких засновано сучасну протокольну практику, вимагають поваги до символів держави в міждержавних відносинах. Будь-яка неповага, виявлена щодо них, розглядається як свідомо ганебна дія, спрямована на адресу цієї держави, що суперечить міжнародному праву.

Суб'єкт кримінального правопорушення - будь-яка осудна особа, якій виповнилося шістнадцять років. Особи віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності лише у разі публічної наруги над державними символами України чи офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави, якщо такі дії вчинені шляхом їх умисного знищення чи пошкодження загально- небезпечним способом або при настанні тяжких наслідків (ч. 2 ст. 194 КК).

З суб'єктивної сторони дане кримінальне правопорушення характеризується прямим умислом. Тобто це коли суб'єкт злочину усвідомлював суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачав настання суспільно-небезпечних наслідків і бажав їх настання. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, розуміє, що вони порушують порядок використання державних символів України або іноземної держави, принижують їх авторитет, і бажає вчинити саме такі дії. Мотиви і мета не є обов'язковими ознаками, отже, на кваліфікацію не впливають. Мотиви вчинення наруги над державними символами можуть бути різними і мають значення для правильної кваліфікації цього кримінального правопорушення.

Якщо при вчиненні наруги над державними символами хуліганський мотив (малозначний привід, бажання побешкетувати) був домінуючим або єдиним, то такі дії слід кваліфікувати тільки за ст.296 КК України. У разі, коли наруга над державними символами вчинена не з хуліганських спонукань, а з будь-яких інших мотивів, і додатково не супроводжувалась ознаками грубого порушення громадського порядку, дії винного слід кваліфікувати тільки за ст.338 КК України. Кваліфікація за сукупністю злочинів, передбачених ст.338 та ст.296 КК України, необхідна лише в тому випадку, коли особа, крім наруги над державними символами, вчинила ще й інші дії, які свідчать про особливу зухвалість або винятковий цинізм, чим грубо порушила громадський порядок. Публічна наруга над державними символами, вчинена з хуліганських мотивів, кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених ч. ч. 1 або 2 ст. 338 і ст. 296 КК України.

Література:

1. Напиральська В.І. «Проблемні питання кваліфікації злочинів за ст. 338 Кримінального кодексу України» - Електронний ресурс- режим доступу - <http://pravoznaves.com.ua/period/article/11452/%C2>

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна, викладач юридичних дисциплін І категорії, Таращанський державний технічний та економіко-правовий коледж

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА, ЩО НАЛЕЖИТЬ ПРАЦІВНИКОВІ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЧИ ЙОГО БЛИЗЬКИМ РОДИЧАМ У СТ. 347 КК УКРАЇНИ

Чемерис Тетяна Костянтинівна

студентка III курсу Таращанського державного технічного та економіко-правового коледжу

Проблема визначення потерпілого у ст. 347 КК України розробляється всіма науками кримінально-правового циклу оскільки вказана особа її поведінка враховуються при кваліфікації, при призначенні покарання певні її риси часто визначають обставини кримінального правопорушення. Потерпілий - є конструктивною ознакою складу умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу відповідальність за яке встановлена у ст. 347 Кримінального кодексу України, в її диспозиції вказано два види потерпілих - це працівник правоохоронного органу та близькі родичі працівника правоохоронного органу. При характеристиці у ст.347 потерпілого «працівник правоохоронного органу» вітчизняні криміналісти як правило посилаються на положення ЗУ «Про державний захист працівників суду й правоохоронних органів» де надається перелік правоохоронних органів, працівники яких підлягають державному захисту, органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби тощо. Водночас за висновками М.І.Мельника й М.І.Хавронюка, на підставі аналізу статусних законів України та інших нормативно-правових актів в галузі правоохоронної діяльності чітке визначення поняття правоохоронні органи у законодавстві України відсутнє, а це призводить до неоднозначного розуміння зазначеної правової категорії. Так за визначенням М.І. Мельника та М.І.Хавронюка «правоохоронний орган» - це державний, як правило озброєний орган, виконання яким поряд з профілактичною однієї чи кількох інших головних правоохоронних функцій є визначальним у його діяльності, який у зв'язку з цим потребує специфічного матеріально-технічного та

іншого забезпечення до працівників якого законом пред'являються спеціальні вимоги та працівники якого з метою ефективного виконання ними своїх обов'язків згідно з законом наділяються різноманітними специфічними правами, мають відповідні пільги і зовнішні ознаки приналежності до правоохоронних органів, користуються підвищеним правовим захистом. Викладене дозволяє сформулювати визначення «працівник правоохоронного органу» - це особа, яка перебуває у трудових відносинах з правоохоронним органом України, іноземним або міжнародним правоохоронним органом, службові обов'язки якої передбачають безпосередню участь в реалізації правоохоронних функцій цього органу. При визначенні кола потерпілих у т.ч. близькі родичі працівника правоохоронного органу як ознаки складу передбаченого у ст.347 КК України в кримінально-правовій літературі є традицією спиратися на положення Кримінального процесуального кодексу України. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК «Близькі родичі та члени сім'ї – це чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа яка перебуває під опікою чи піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають спільні права та обов'язки, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі».

Література:

1. Горбунов В. А. Особливості кримінально-правової оцінки знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу з урахуванням предмета злочину / В. А. Горбунов // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2011. – Вип. 945. – С. 314– 318.

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна, викладач юридичних дисциплін І категорії, Таращанський державний технічний та економіко-правовий коледж

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

**ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ
ЙОГО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ: ВІД ЗАКОНУ УРСР «ПРО
ОХОРОНУ ПРИРОДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР» ДО СУЧАСНОГО
ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Співак Ірина Вікторівна

*старший викладач кафедри господарського та адміністративного права,
факультет соціології і права Національного технічного університету
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»*

Світова тенденція щодо прискорення економічного зростання призводить до збільшення антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Однією з ключових проблем сучасності є деградація навколишнього природного середовища в планетарному масштабі, а, отже, і проблема охорони навколишнього природного середовища.

Світове співтовариство приділяє з року в рік все більше уваги відтворенню природних ресурсів та охороні навколишнього природного середовища, як базису у забезпеченні життєдіяльності людини, та сталому розвитку як регіонів, так і окремих країн.

Так, згідно із принципами 3 та 4 Декларації з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992р.) «право на розвиток повинно дотримуватись таким чином, щоб адекватно задовольнялися потреби сучасного та майбутніх поколінь в галузях розвитку і навколишнього середовища», а «для майбутніх поколінь у галузях розвитку і навколишнього середовища», а досягнення сталого розвитку захист навколишнього середовища повинен становити невід'ємну частину процесу розвитку і не може розглядатися у відриві від нього» [1].

На жаль, екологічна ситуація в Україні є складною (з тенденцією до погіршення), оскільки формувалась впродовж досить тривалого часу за умов легковажним ставленням до об'єктивних законів розвитку та відтворення геосистем. Енергетично-сировинна економіка України разом

із застарілою технологічною базою призвела до надмірного техно- та антропогенного навантаження на природне середовище і високого ступеню його забруднення, а, отже, обумовлює необхідність реформування (з урахуванням вітчизняного та світового досвіду) всієї нормативно-правової бази, що регулює використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля [2].

З огляду на те, що охорона і відновлення навколишнього природного середовища стає пріоритетним у питанні збереження генофонду народу України та в окресленні перспектив економічного та соціального розвитку, висвітлення генези екологічного законодавства в Україні є актуальним.

На даний час в Україні сформовано цілісну та органічну систему екологічного законодавства, «цеглиною у підвалини» якої став Закон УРСР «Про охорону природи Української РСР» від 30 червня 1960 року [3], що складався з 11 розділів.

Розділи 1 та 2 Закону були присвячені визначенню поняття охорони природи, що (відповідно до ст.1) полягає у збереженні, раціональному використанні, розширеному відтворенні та розвитку всіх її багатств, відтворенні та розвитку цінних видів флори і фауни; зазначені державні органи та громадські організації, відповідальні за охорону природи; а також об'єкти охорони (земля, надра, водні ресурси, ліси, лісополоси, зелені насадження, типові ландшафти, курортні місцевості, рідкісні й визначні природні об'єкти, державні заповідники та заказники, тваринний світ, атмосферне повітря та інші природні багатства, що знаходяться в господарському обігу, а також ті, що не експлуатуються. Закон закріплював право виключної державної власності на природні ресурси.

Розділи Закону 3-8 присвячені регулюванню відносин у галузі охорони і раціонального використання конкретних природних ресурсів (землі, надр, лісів та ін.) та охорони повітря від забруднення. Правові норми розділу 9 Закону визначали порядок організації й режим охорони державних заповідників, а також інших об'єктів природи, які становлять наукову, історичну цінність або є пам'ятками природи республіканського чи місцевого значення. Згідно із положеннями розділу 10 Закону всі громадяни зобов'язані сприяти охороні природи. В розділі 11 Закону

йшлося про необхідність розробки державними органами і громадськими організаціями комплексу заходів, спрямованих на охорону природи, а також про юридичну відповідальність за порушення законодавства.

Закон «Про охорону природи Української РСР» від 1960 року (багато в чому декларативний) визначив основні тенденції подальшого розвитку екологічного законодавства, його принциповими положення послуговувались при розробці Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Формування сучасного національного екологічного законодавства України в умовах Незалежності започатковано прийняттям у 1991 році Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», яким було здійснено спробу інтегрованого, комплексного підходу до правового регулювання екологічних відносин. Цим Законом введено багато новел: вперше на законодавчому рівні зазначено завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища; основні принципи охорони навколишнього природного середовища; екологічні права і обов'язки громадян; основні екологічні вимоги щодо використання природних ресурсів; передбачено запровадження економічних механізмів щодо забезпечення охорони довкілля; акцентовано увагу на заходах із забезпечення екологічної безпеки; визначено систему управління, її основні функції (контроль, моніторинг, екологічна експертиза, стандартизація, нормування тощо); визначено положення стосовно відповідальності за завдання шкоди навколишньому природному середовищу [4].

«Револьюційним» кроком у формуванні екологічного законодавства України стало прийняття 28 червня 1996 року Конституції України, статтею 3 якої було закріплено положення про визнання людини, її життя і здоров'я, гідності, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю [5]. А у статті 50 Основного Закону закріплено, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Важливим кроком на шляху формування екологічного законодавства України стало прийняття Законів України: «Про охорону атмосферного

повітря» від 21 червня 2001р., «Про охорону земель» від червня 2003р., «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004р. та деякі інші.

Законом України від 21 грудня 2010 року було затверджено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року, в розділі 2 яких визначено за мету стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [6].

20 березня 2018 року було прийнято Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», яким врегульовано відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики тощо.

Законом України від 28 лютого 2019 року було затверджено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, в розділі 2 яких за мету визначено досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем, а також визначені основні засади державної екологічної політики (збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища; забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України та інші).

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що сучасний етап розвитку екологічного законодавства України характеризується дедалі вищим ступенем екологізації усіх сфер діяльності, які можуть негативно впливати на стан довкілля, та удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища з метою максимального наближення до стандартів ЄС. І поворотним

моментом на шляху до таких значних зрушень стало прийняття в 1960 році Закону УРСР «Про охорону природи Української РСР».

Література:

1. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию. - URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р.// Відомості Верховної Ради України. № 16. Ст. 70.
3. Про охорону природи Української РСР: Закон УРСР від 30 червня 1960 р.//Відомості Верховної Ради Української РСР. № 23. Ст.175.
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р.//Відомості Верховної Ради України. № 41. Ст. 546.
5. Конституція України.-К., 2007. – 48 с.
6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 26. Ст. 218.

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ**

Вакарєва Карина Олександрівна

*аспірант 1 року навчання, Науково-дослідний інститут інтелектуальної
власності Національної академії правових наук України*

У майбутньому людської цивілізації надзвичайно важлива роль відводиться технологіям та інноваціям. Більшість держав світу вже розробили національні стратегії, в яких однією із ключових цілей є розвиток штучного інтелекту. Його зараховують до рангу «підривних технологій», що спричинять прорив у різних галузях науки і техніки та сформуують нові за змістом і формою суспільні відносини.

Можливості штучного інтелекту вже давно перестали бути фантастикою. Автоматизація та машинне навчання стали невід'ємною частиною бізнес-процесів, його використовують у надважливих сферах діяльності людини: оборона, медицина, транспортна інфраструктура. Сучасна тенденція глобальної роботизації і цифровізації вимагає від держави негайного законодавчого реагування та формування правової основи для належного регулювання, стабілізації та впорядкування цих відносин.

В українському правовому просторі була створена Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року №67-р. В ній визначено поняття «Індустрія 4.0», в зміст якого закладено комплекс факторів, які рухають сучасне виробництво. Зокрема, мова йде про Big Data («Великі дані»), Internet of things («Інтернет речей»), хмарні обчислення, машинну взаємодію, предиктивну аналітику, робототехніку та штучний інтелект [5].

Однак, аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що ці поняття у правовій базі відображені поверхнево або нерегульовані взагалі. Це спричиняє ряд проблем, пов'язаних із розумінням статусу машинних технологій та штучного інтелекту в нашій державі. Наприклад,

в Україні досі немає єдиного визначення терміну «штучний інтелект» через відсутність досягнення консенсусу серед науковців. На нашу думку, це ускладнює процес визначення орієнтирів щодо місця та ролі штучного інтелекту в правовій системі.

Об'єктивно постає питання: яке місце у системі правового регулювання займає штучний інтелект? Чи буде він виступати суб'єктом права? Науковець Н.Марценко влучно зазначає з цього приводу, що створення законодавчої бази людиною певною мірою її привілеює, ставить на особливе місце в сучасному світі. Людина була першим суб'єктом права, однак із розвитком суспільних відносин стала не єдиним носієм прав. На рівні із людиною самостійними суб'єктами цивільних прав є юридична особа, держава, територіальні громади [4, с. 93].

Правосуб'єктність є обов'язковою передумовою для вступу в правові відносини. Своїми діями фізична та юридична особи можуть набувати цивільні права та обов'язки, нести відповідальність за свої дії. Тобто, вони постають відокремленими у своїх діях від інших подібних суб'єктів [6]. В цьому контексті виникає питання: чи володіє штучний інтелект відповідним ступенем автономності від людини, яка ним користується або створила його?

Є.О. Харитонов та О.І. Харитонova розглядають штучний інтелект як один із видів юридичної особи. Науковці пропонують визнати його квазі-юридичною особою та додати до видів правосуб'єктності юридичної особи такий термін як «кіберздатність», тобто здатність бути активним учасником відносин в ІТ-сфері: укладати договори, бути учасником соціальних мереж тощо. Кіберздатність може реалізовуватися не лише за допомогою правочинів, а й юридичних вчинків [1, с. 65]. Проте, якщо позиціонувати штучний інтелект як юридичну особу, можна помітити подібність лише в тому, що вони обидва створюються власником для досягнення певної мети. Тому актуальним залишається прирівняння штучного інтелекту до суб'єкта, що тотожний фізичній особі.

Наразі визначення правосуб'єктності залишається відкритим через те, що прирівняти штучний інтелект до живих істот ми не можемо, оскільки біологічно штучний інтелект і роботи неживі та позбавлені чутливості на даному етапі розвитку, хоча й існують розробки щодо емоційного інтелекту. А тому, щоб захистити людину від шкідливих наслідків, які можуть бути завдані штучним інтелектом, більшість

пропонує розглядати штучний інтелект як об'єкт цивільних прав [7, с. 143].

Ми вважаємо, що слід розглядати це питання через призму відповідальності. У разі позиціонування штучного інтелекту як суб'єкта прав, потрібно впровадити поняття «електронної особистості» та визначити критерії відповідальності. Враховуючи інтенсивну динаміку його розвитку, можна передбачити, що штучний інтелект може вийти з-під контролю людини. При цьому, будь-які дії машинних технологій повинні підпадати під канони етики та моралі.

До штучного інтелекту, який наділений правосуб'єктністю, мають застосовуватися такі ж види юридичної відповідальності, як і щодо громадян-суб'єктів відповідальності, із санкціями, які будуть адаптовані до штучного інтелекту, де максимальне покарання – юридична смерть. Відповідно, завданням штучного інтелекту, у випадку притягнення його до відповідальності, є коригування своїх дій та поведінки, тобто виправлення і демонстрація такого виправлення [3].

Також слід звернути увагу на обсяг майнових прав, яким володітиме штучний інтелект у разі визнання його суб'єктом права. У законодавстві потрібно передбачити момент їх реалізації. Адже суть поняття «суб'єкт права інтелектуальної власності» заключається не просто в тому, щоб спродувати результат творчої діяльності, а й розпоряджатися, володіти і користуватися правами, визначеними у чинному законодавстві. Зокрема, потрібно з'ясувати, як штучний інтелект надаватиме дозволи на використання результатів його творчої діяльності та здійснюватиме перешкоджання неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі заборонятиме таке використання.

Варто зауважити, що традиційну українську правову систему чекатимуть великі зміни у разі визначення штучного інтелекту суб'єктом. Можна буде говорити про появу так званої «юстиції штучного інтелекту». Копіювати людську систему юстиції для штучного інтелекту немає сенсу. Принципово різні фізичні характеристики та потреби вимагають апріорі відмовитися від такого підходу. Скоріше за все юстиція штучного інтелекту буде створена за допомогою роботів. Адже фізичних та інтелектуальних даних людини недостатньо для ефективного функціонування даної системи юстиції [2].

Розвиток штучного інтелекту зупинити неможливо. Разом із тим, розробка середовища, в якому він буде існувати, перебуває на початковій стадії - потрібно досліджувати питання визначення правосуб'єктності штучного інтелекту і його правовий статус. Необхідно бути готовими до змін у правовій системі, розширення поняття «об'єкт права» чи появи нових суб'єктів права.

Література:

1. Бежевець А.М. Правовий статус роботів: проблеми та перспективи визначення / А.М. Бежевець // Інформація і право. – 2019. - №1 (28). – с. 61-67.
2. Карчевський М.В. Основні проблеми правового регулювання соціалізації штучного інтелекту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://aphd.ua/publication-369/>.
3. Кривецький О. До проблеми правового регулювання штучного інтелекту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3728:do-problemi-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu&catid=8&Itemid=350.
4. Марценко Н. Правовий режим штучного інтелекту в цивільному праві / Н. Марценко // Актуальні проблеми правознавства. – 2019. - №4 (20). – с.91-98.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.18 р. № 67-р / Кабінет Міністрів України // Урядовий кур'єр. - 2018. - №88. - . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/67-2018-p>.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV: за станом на 01 січня 2021 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №40.- ст. 356.
7. Щербина Б.С., Ткаченко В.В. Штучний інтелект як суб'єкт цивільного права / Б.С. Щербина, В.В. Ткаченко // Юридичний вісник. – 2021. – 1 (58). – с. 142-148.

ПІРАТСТВО ЯК ПРОБЛЕМА ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Філінович Валерія Вікторівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права і процесу
юридичного факультету, Національний авіаційний університет*

Шпак Інна Миколаївна

*студентка юридичного факультету, Національний авіаційний
університет*

УДК 347.78

На сьогоднішній день однією із глобальних проблем у мережі Інтернет являється Інтернет-піратство, яке тісно переплітається з проблемою порушення авторського права. Ситуація, що склалась в Україні у сфері охорони авторських і суміжних прав в мережі Інтернет, викликає тривогу не тільки на національному рівні. Варто зазначити, що протягом останніх десяти років Україна визнається однією з країн із найбільшим рівнем піратства у сфері авторського права і суміжних прав.

Проблемні питання визначення піратства та його ознак досліджувалися в працях Н.П. Бааджи, В.С. Дроб'язко, А.А. Кетрарь, А.В. Кирилук, О.О. Мазіної, Д.Д. Позової, Ю.Ю. Симонян, І.М. Сопілки, О.І. Харитонової, В.П. Чеботарьова, О.О. Штефан та ін.

Головною причиною Інтернет-піратства в Україні є недосконале законодавство, яке на належному рівні регулювало б це питання. Відсутність ефективного механізму впливу на порушників, привело до того, що проблема набула масштабного характеру.

У нашій країні питання боротьби з піратством до 2014 року не розглядалося системно з подальшою розробкою законодавчої бази і вступом її в силу. Рівень піратства в Україні набув дійсно глобального характеру через таку безвідповідальність та недбале ставлення до всесвітньо значущої проблеми. До 2014 року про боротьбу з Інтернет-піратством говорили в контексті піратства, приділяючи мало уваги піратам як суб'єктам [1].

Новий проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторських і суміжних прав в мережі Інтернет» передбачає не тільки блокування піратського контенту, а й

санкції проти фізичних осіб. Так, наприклад, на суб'єктів, які відмовляються видаляти піратський контент зі свого ресурсу, накладається штраф у розмірі від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходу за невиконання вимоги щодо блокування нелегального контенту. Штрафи в таких розмірах загрожують і тим суб'єктам, які відмовляються ідентифікувати користувача свого сайту, спійманого на піратській діяльності [1].

На даний момент можна виділити такі основні проблеми в області захисту авторських і суміжних прав в мережі Інтернет:

1. Відсутність справедливого розподілу відповідальності між порушниками авторського права, операторами та користувачами мережі Інтернет. Відповідно до цього оператор не може припинити доступ правопорушника до мережі Інтернет до прийняття відповідного судового рішення.

2. Складність в ідентифікації власника інтернет-сайту-порушника як суб'єкта відповідальності, тобто відповідача за судовим позовом. Для реєстрації доменних імен і України, дані про особу не перевіряються, тому домен може бути зареєстрований вигаданою особою. Через це самостійно визначити особу-відповідача за судовим позовом для правовласника часто виявляється неможливим без звернення до правоохоронних органів та проведення останніми оперативно-розшукових дій. Однак бувають випадки, коли правоохоронні органи відмовляються починати дії щодо порушення кримінальної справи до надання правовласником цивільного позову до правопорушника про відшкодування збитків [2].

3. Серед головних проблем можна також відзначити наступні: складності в отриманні даних правопорушника в мережі Інтернет; відсутність єдиних підходів до фіксації правопорушень в мережі Інтернет (на даний момент не врегульовано питання відбору доказів з мережі Інтернет); складність в кваліфікації «тимчасового» розміщення файлів для скачування (файл відкривається для скачування на певний час, і на момент пред'явлення претензії до правопорушника файл може бути видалений автоматично); складності у відстеженні правопорушників в LAN-мережах в зв'язку з конфліктом IP адрес.

4. Сайт може бути зареєстрований в іншій країні, через що він стає непідконтрольним українському праву, тоді як діяльність сайту направлена саме на українських користувачів.

5. Відсутність практичних методів здійснення державного контролю в сфері порушень авторського права в мережі Інтернет. Зокрема, відсутній чіткий механізм взаємодії між правовласником, інспектором і оператором/провайдером для ідентифікації правопорушника за запитом правовласника [2].

6. Можливість для правопорушників затягувати виконання приписів державних інспекторів.

Також варто зазначити, що одна із основних проблем, яка виникає при боротьбі з піратством – це безпосередньо підтримка піратів мережевим суспільством. Це виражається у створенні різноманітних політичних рухів, які спрямовані на боротьбу за вільний обмін інформацією в мережі Інтернет; масових протестах на підтримку сайтів, які були закриті за розміщення неліцензійного контенту тощо. Також помилковим є твердження, що всі користувачі мережі Інтернет підтримують вільне безоплатне розповсюдження контенту, оскільки чимало користувачів виступають на захист інтересів право володільців і авторів [3, с. 14].

Отже, для того, щоб досягти дієвих результатів у сфері запобігання і припинення піратства в Інтернеті необхідно вжити такі комплексні заходи: вдосконалення законодавства, судових процедур, припинення співробітництва держави та користувачів з компаніями, які займаються створенням та розповсюдженням контенту, співпрацю держави та користувачів з авторами (правоволодільцями) та організаціями колективного управління; блокування шляхів перевезення та збуту піратської продукції, активну участь авторів (правоволодільців) у заохоченні та сприянні правомірному використанню об'єктів авторського права і суміжних прав [3, с. 1].

Отже, кількість незаконного контенту, а разом з ним і незаконного скачування в мережі Інтернет, неухильно зростає в усьому світі. Слабкі правові механізми регулювання і відсутність особистої відповідальності користувачів є головними причинами зростання Інтернет-піратства сьогодні.

Література:

1. Лавроненко А. Интернет-пиратство: методы борьбы [Електронний ресурс] / А. Лавроненко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://mediasat.info/2016/05/11/internet-piratstvo-metody-borby/>.
2. Кокот Е. Интернет: пираты XXI века [Електронний ресурс] / Е. Кокот // Защита экономической конкуренции. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.ua/articles/internet-piraty-xxi-veka/>.
3. Грігор'янц Г. І. Піратство як порушення авторських і суміжних прав у мережі Інтернет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Грігор'янц Г. І. – Одеса, 2016. – 23 с.

БІЖЕНСТВО В ПРИФРОНТОВІЙ ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У 1916 РОЦІ

Титівець Олександр Олександрович

*аспірант, факультет історичної освіти, Національний педагогічний
університет ім. М.П. Драгоманова*

Війна, котра змінила перш за все Європу та весь Світ була радикально іншою та безперечно жорсткішою, а ніж всі попередні. Звісно, що в 1914 ніхто навіть не уявляв, що деякі держави, котрі брали безпосередню участь в цих кривавих подіях, змушені будуть тимчасово, а то і назавжди здавати свої землі ворогові.

Починаючи від стрімкого прориву двох російських армій на землі Пруссії в 1914 та вирівнювання фронту в 1915 році питання біженців вже набрало великого резонансу, організаційних та масштабних проблем по всіх губерніях на території України. До «Брусилівського прориву» було ще далеко, тому питання і проблеми біженців та переселенців не сходили з порядку денного.

Найбільше потерпала Волинь У січні 1916 року усі довоєнні харчові запаси Волинської губернії були вичерпані. У зв'язку з цим зростало число потребуючих. Очільнику довелося звернутися до військового командування з проханням заборони реквізувати запаси. Мотивацією перш за все було те, що селянству не буде чим засівати. Відповідно назривала криза у продовольчій частині [4].

На кількість біженців поблизу фронту впливали не тільки економічні, військово-політичні, але й інші не менш вагомні фактори.

Наприклад, у січні 1916 р. на Волині і в Галичині число осіб, які отримували харчі на пунктах допомоги, досягло 140 тис. У березні, внаслідок відтоку понад третини з них на сільськогосподарські роботи, число їх скоротилося до 80 тис [3].

Загалом українські біженці розселялись та перебирались якнайдалі в тил. Відповідно переселення відубувалось на інші землі Наддніпрянської України та вглиб Російської імперії.

Окремо варто зазначити, що найбільш скрутне становище мали біженці, які осіли серед населення прифронтових повітів Волині та неокупованої частини Галичини. За законами Російської імперії держава брала на себе утримання біженців і виселенців, виділяючи для них «пайові» та квартирні кошти [1].

Становище біженців визначалося багатьма факторами як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Значною мірою воно залежало від вікового складу родини, тобто наявності робочої сили.

Проте, їх становище на Волині в 1915-1916 роки не можна відділити від загального економічного становища всього населення краю. Волинь за роки війни зазнала страшної економічної розрухи. За спостереженнями представників земства, у найгірших соціально-економічних умовах перебувала північна частина прифронтової лінії.

На ці території були здійсненні масові переселення біженців з Луцького повіту. Звісно, про ніякі запаси, одяг, кошти не було і мови. Становище було ускладнено ще тим, що війська та інші біженці, що проходили крізь цей маршрут позбавили місцеве населення життєво необхідних припасів.

Подібним виявилось економічне становище в Рівненському повіті, котрий не раз був лінією зіткнення, що в свою чергу мав наслідки у постачальних та стратегічних питаннях. Не кращою була ситуація і в інших районах Волині [2].

Попри всі страхіння воєнного життя, населення прифронтової смуги, як і інших губерній, змушене було виконувати чимало різних повинностей. На її жителів поширювалися роботи із забезпечення військових потреб. У липні 1915 — лютому 1916 р. з 10 повітів Волині на примусові роботи було відправлено понад 250 тисяч населення 91.

Невиправдані жертви, які несло мирне населення на олтар війни, створювали додаткову напругу в суспільстві, що посилювалася з кожним роком війни, а разом з іншими факторами прискорювала падіння самодержавного ладу. Примарні сподівання стати закріпцями у Карпатах зазнали краху. Українцям, які попри їх волю були втягнуті обома імперіями в світову війну, довелося сповна відчувати всю її руйнівну силу, втрати, страх, втрачене майбутнє та життя.

Література:

1. ЦДІАК України, ф. 715, оп. 1, спр. 1580, арк. 1.
2. ЦДІАК України, ф. 715, оп. 1, спр. 1751, арк. 170.
3. Бернадський Б. В. Волинь у роки першої світової війни: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. — Луцьк, 1999. — С. 107.
4. Сердюк О.В. Біженство в Україні під час Першої світової війни // Проблеми історії України ХІХ — початку ХХ ст. — К., 2002. — Вип. 4. — С. 120-121.

Науковий керівник: Журба Михайло Анатолійович, доктор історичних наук, професор, академік Української академії історичних наук

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У БЕССАРАБСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В ХІХ СТОЛІТТІ. СПРОБА РУСИФІКАЦІЇ

Заліщук Володимир Ігорович

аспірант, історико-філософський факультет, кафедра всесвітньої історії, Київського університету імені Бориса Грінченка

У тезах розкрито роль освітнього компонента у формуванні нації. Акцентовано увагу на важливості мови як ознаки національної самоідентифікації. Висвітлено причини, хронологію, методи та завдання русифікаторської політики Російської імперії щодо Бессарабії. Зокрема, зазначено, що русифікація не призвела до асиміляції молдаван через несприйняття чужого російського культурного простору.

Ключові слова: *освіта, мова, русифікація, Бессарабія, Російська імперія, Кишинівська духовна семінарія*

Важливим чинником для сталого розвитку національної культури та самоідентифікації нації є освіта. Через неї формується прошарок інтелігенції як рушійної сили культурного відродження, відображається світогляд, ідеї освіченої частини населення. Ще одним чинником розвитку та особливостей освітнього процесу є мова, що вивчається та котрою проводиться весь освітній процес.

Мова є цінним маркером для національної самоідентичності. Збереження рідної мови та сприйняття її як своєї, що відрізняється від інших мов є похідною умовою для культурницьких процесів серед населення, одним з котрих і є освіта. В умовах відсутності власного державного утворення це питання стоїть доволі гостро, оскільки освіту можна розглядати як інструмент ведення пропаганди на користь чужоземного панівного народу. У випадку Російської імперії та підвладній їй Бессарабії освіта поступово ставала предметом русифікаторської політики з наданням російській мові очевидній елітарності та поступовій монополії.

Після включення краю до Росії в новій та неосвоєній російською адміністрацією території існувала необхідність підготовки

священнослужителів та управлінських кадрів. Такий крок передбачав необхідність розширення та покращення учбових установ Бессарабії¹.

Першим навчальним закладом в Бессарабії, що був відкритий після включення до складу Російської імперії стала Кишинівська духовна семінарія. Вона була відкрита в січні 1813 року з ініціативи митрополита Гавриїла Бенулеску-Бодоні. В середині навчального закладу передбачалось обов'язкове вивчення молдавської мови². В 1834 році учбову установу було переформатовано: у її стінах йшла підготовка не тільки священнослужителів, але також й чиновників³.

У першій половині XIX століття молдавська мова допускалась як окрема навчальна дисципліна в більшості навчальних закладів Бессарабії. Це було зумовлено необхідністю мати частку освічених людей, здатних комунікувати з місцевим населенням.

В середині XIX століття у Бессарабії було розпочато процес культурницької асиміляції, що було пов'язано з ростом загальноросійського націоналізму та загальної регресивної політики Російської імперії. Вона була направлена на подавлення розвитку національних культурницьких та політичних процесів на окраїнах держави.

Політика русифікації в Бессарабії визначалася способами ведення комунікації між російською владою та місцевим бессарабським населенням. Основні зусилля русифікаторів були спрямовані на трансформування системи освіти до російського напрямку в рамках імперської уніфікації, зокрема, через мову. Але ці кроки виявились малоефективними. Через поступове витіснення та заборону молдавської мови в навчальних закладах Бессарабії більшість молдаван не відчувало потреби в інтеграції до російського культурного простору.

У 1866 році накладається заборона на викладання молдавської мови в Кишинівській класичній чоловічій гімназії⁴.

¹ Ciobanu, Șt. Basarabia: populația, istoria, cultura / Șt. Ciobanu. – Chișinău: Știința, 1992. – 156 p. P. 188.

² Стадницкий, А. Гавриил Банулеску-Бодони, экзарх молдо-влахийский (1808–12 гг.) и митрополит Кишиневский (1813–21 гг.) / А. Стадницкий. – Кишинев: Тип. Э. Шлиомовича, 1894. С. 297.

³ Там само. С. 303.

⁴ Решение Государственного Совета «о прекращении преподавания молдавского языка в Кишинёвской гимназии» // Negru, Gh. Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia / Gh. Negru. – Chișinău: Prut Internațional, 2000. – 199 p. P. 128.

У 1871 році було видано указ про заборону викладання молдавської мови в повітових училищах - Кишинівському, Бельцькому, Орхейському, Хотинському та Сорокському⁵.

Спроба русифікації не оминула й церковно-парафіяльні навчальні заклади Бессарабії. У 1887 році пропозиція щодо відкриття більшого числа церковно-парафіяльних шкіл була відкинута. Причиною цього стала неможливість у ряді міст забезпечити викладання російською мовою⁶.

Ефективність російської школи в Бессарабії у другій половині XIX століття виявилась невисокою. Російське чиновництво було стурбоване якнайшвидшою русифікацією регіону. Це підштовхувало владу до збільшення кількості російськомовних шкіл в бессарабських повітах, але це не призвело до потрібних російській адміністрації плодів. В результаті низької ефективності викладання та обмежених фінансових можливостей лише невелика частина молдаван могли вільно говорити російською. Дослідник історії Бессарабії І. Будак вказував на звіт бессарабського губернатора Константиновича Александра Петровича від 1896 року і привів наступну цитату: *«...между мужчинами весьма немного находится умеющих говорить по-русски и то почти исключительно из числа лиц, прошедших ряды армии...»*⁷.

Отже, за допомогою нав'язування російської мови було русифіковано частину молдавського населення, переважно дворян з метою уніфікації в рамках загальноімперського простору. З іншого боку, небажання більшості молдаван, особливо у сільській місцевості освоювати російську мову як чужу та незрозумілу зберегло молдавську самоідентичність. Молдавська мова втратила певні привілеї в рамках вивчення та використання в освітніх закладах, але продовжувала залишатись мовою спілкування місцевого населення.

⁵ Всеподданнейший доклад «Об упразднении преподавания молдавского языка в уездных училищах Бессарабской области» // Negru, Gh. Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia / Gh. Negru. – Chișinău: Prut Internațional, 2000. – 199 p. P. 130.

⁶ Negru, Gh. Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia / Gh. Negru. – Chișinău: Prut Internațional, 2000. – 199 p. P. 142–143.

⁷ Будак, И. Г. Общественно-политическое движение в Бессарабии в пореформенный период / И.Г. Будак. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1959. С. 264.

Література:

1. Ciobanu, Șt. Basarabia: populația, istoria, cultura / Șt. Ciobanu. – Chișinău: Știința, 1992. – 156 p.
2. Negru, Gh. Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia / Gh. Negru. – Chișinău: Prut Internațional, 2000. – 199 p.
3. Будак, И. Г. Общественно-политическое движение в Бессарабии в пореформенный период / И. Г. Будак. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1959. – 412 с.
4. Стадницкий, А. Гавриил Банулеско-Бодони, экзарх молдо-влахийский (1808–12 гг.) и митрополит Кишиневский (1813–21 гг.) / А. Стадницкий. – Кишинев: Тип. Э. Шлиомовича, 1894. – 453 с.

Науковий керівник: Надтока Геннадій Михайлович, доктор історичних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ УКРАЇНИ З ТУРЕЧЧИНОЮ

Секунова Юлія Володимирівна

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Національного університету біоресурсів і природокористування України

Савицька Аліна Андріївна

студентка III курсу гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Відносини України з Туреччиною — це стратегічно важливий вектор української зовнішньої політики на сучасному етапі розвитку міжнародної політики цих держав. Українсько-турецький дипломатичний протокол, зважаючи на таку багату історію співробітництва, формувався протягом віків та має багато цікавих нюансів. Саме тому проблематика, що висвітлена у цій роботі, є безумовно актуальною для сфери міжнародних відносин, а саме для дипломатів та політиків.

Туреччина — геополітична сусідка України та ключова держава у Чорноморському басейні. Туреччину нині можна охарактеризувати, як по

своїй суті країну унікальну: лише на початку минулого століття вона здійснила перехід від пережитків колись могутньої Османської імперії до сучасної світської держави європейського зразка. У цьому контексті не можна не згадати про таку видатну особу, як Мустафа Кемаль Ататюрк, якому і належала ініціатива корінної реформації всіх тогочасних владних інститутів. Почесне ім'я Ататюрк (тур. Atatürk) у перекладі означає «батько турків». Він фактично повернув суверенітет над величезною частиною турецької території, що була втрачена за умовами Севрського мирного договору [2]. Ба більше, під час президентства Мустафи Кемалю Ататюрка ставлення республіканського уряду до українських дипломатичних представників було досить толерантним [1, с. 320]. В сучасній Туреччині жодна дитина не може отримати його ім'я. Це яскраво ілюструє відношення турецького народу до свого «батька» — можна навіть констатувати культ особи. Ця деталь має важливе значення для розуміння дипломатично-протокольних реалій.

Дипломатичний протокол України, як держави, що разом з Туреччиною йде шляхом євроінтеграції, базується на дотриманні основних норм міжнародної протокольної практики, здебільшого також європейської. Одними із пріоритетних напрямків дипломатичної діяльності України на Близькому Сході сьогодні можна назвати сприяння економічному тиску проти Росії та зміцнення культурних зв'язків, особливо через контекст проблеми Криму та кримських татар, адже це тюркський етнос. Очевидно, що для досягнення таких цілей наші дипломати повинні мати гідний рівень підготовки, бо важливо враховувати численні нюанси спілкування з представниками Туреччини.

Дипломатичний протокол Туреччини на сьогоднішньому етапі — це синтез середньоазійської, арабської та європейської, зокрема французької культур спілкування. При цьому, безсумнівно, в Туреччині залишилися і свої, неповторні деталі етикету, що сформувалися на історико-релігійній базі [2]. Вітаються в Туреччині традиційним рукостисканням. Особисте звертання до чоловіка — «Beу» (бей); а до жінки — «Hanım» (ханім). Ці звернення промовляють після прізвища. Ще можна почути ввічливу форму «Efendim» (ефендім), що дослівно перекладається, як господар або господариня. Турки також часто використовують це слово замість звичного нам «алло» при телефонній розмові. Турецька культура дуже багата на компліменти, тому про них не варто забувати навіть на зустрічах

вищого рангу. Необхідно, щоб комплімент зображав тільки позитивні якості без прихованого змісту та щоб компліменти не містили зайвих лестощів [3, с. 304-305]. У Туреччині важливу роль відіграє обмін візитними картками: на офіційних зустрічах їх вручають всім присутнім, це звичайна практика. Турецькі колеги також високо шанують переклад візитних карток на турецьку мову [2]. Відповідно до дипломатичної абетки квітів, у Туреччині не люблять поєднання білого з синім, тому цих кольорів у святковому букеті краще уникати [4].

До мови та національних символів у Туреччині відносяться архіберечно. Наприклад, існує така практика: під час міжнародних самітів представники протокольних служб оформлюють зону для фотографування та окреслюють місце для державних лідерів національними прапорами на підлозі. Проте, такий жест неприпустимий для президента Туреччини Реджепа Тайіпа Ердогана, тому він знаходить своє місце, а потім завжди забирає прапорець та кладе його до кишені. Також великою помилкою буде заводити мову про національних героїв, таких як Мустафа Кемаль Ататюрк, висвітлюючи їх у негативному світлі.

Звісно, не лише українська сторона повинна виявляти свою повагу: під час перебування з офіційним візитом Реджепа Тайіпа Ердогана до України у лютому 2020 року турецький президент привітався з почесною вартою фразою «Слава Україні». Він також наголосив, що будь-який іноземний політик повинен дотримуватися цієї норми, приїжджаючи до України.

Отже, дипломатичний протокол України з Туреччиною — це поєднання унікальних культур двох світів — християнської й мусульманської — та багатовікової співпраці наших держав. На нашу думку, українській дипломатії потрібно системно і наполегливо працювати у напрямку інтеграції до політичного та культурного простору такого важливого геополітичного партнера.

Література:

1. Tchernikov I. Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye-Ukrayna ilişkileri (1918-1938). P. 317-327 URL: <http://www.chernikov.org.ua/book/art-2.pdf> (дата звернення: 06.03.2021).

2. Савельев И. Л. и др. Методическое пособие по международному протоколу и деловому этикету. URL: <https://goo-gl.su/NsNW17yg> (дата звернення: 05.03.2021).
3. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. К.: Кондор, 2007. 352 с.
4. Польова Л. В. Методичні рекомендації з курсу: Діловий етикет і протокол. — Івано-Франківськ: Фоліант, 2012.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Maksurow Aleksiej Anatoljewicz DOKTRYNA KOORDYNACYJNA W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.....3

Сергєєв Кирило Олександрович МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....5

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Ванін Іван Михайлович, Шелухін Олександр Миколайович ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА БЕЗПЕКУ СУДНОПЛАВСТВА, У МІЖНАРОДНОМУ МОРСЬКОМУ ПРАВІ.....9

Горупашенко Вікторія Ігорівна ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....12

Марценюк Анастасія Ігорівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....15

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

Граніна Іванна Віталіївна РОЛЬ НОТАРІУСА ПРИ СКЛАДАННІ ЗАПОВІТУ.....20

Підгорецька Вікторія Владиславівна СУЧАСНІ ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ ОПІКИ В УКРАЇНІ.....23

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Ковальчук Катерина Олександрівна НЕЗАКОННИЙ ОБІГ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ
АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ: ІСТОРІОГРАФІЯ
ПРОБЛЕМИ.....25

Кравчина Ирина Борисовна К ВОПРОСУ ОБ ИНТЕРПРЕТАЦИИ
ОБЪЕКТА УГОЛОВНОГО ПРАВОНАРУШЕНИЯ В УГОЛОВНО-
ПРАВОВОЙ НАУКЕ.....26

Мельничук Аліна Володимирівна СУБ'ЄКТ ТА СУБ'ЄКТИВНА
СТОРОНА НАРУГИ НАД ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ У
СТ. 338 КК УКРАЇНИ.....30

Чемерис Тетяна Костянтинівна ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО
ВІД ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА, ЩО НАЛЕЖИТЬ
ПРАЦІВНИКОВІ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЧИ ЙОГО
БЛИЗЬКИМ РОДИЧАМ У СТ. 347 КК УКРАЇНИ.....32

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне
право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське
право**

Співак Ірина Вікторівна ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ЙОГО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ: ВІД ЗАКОНУ
УРСР «ПРО ОХОРОНУ ПРИРОДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР» ДО
СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....34

**Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право.
Інформаційні технології**

Вакарева Карина Олександрівна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В
УКРАЇНІ.....39

Філінович Валерія Вікторівна, Шпак Інна Миколаївна ПРАТСТВО
ЯК ПРОБЛЕМА ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....43

Історія становлення української державності

Титівець Олександр Олександрович БІЖЕНСТВО В ПРИФРОНТОВІЙ
ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У 1916 РОЦІ.....47

Історія країн світу та міжнародні відносини

Заліщук Володимир Ігорович ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ
ІМПЕРІЇ У БЕССАРАБСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В ХІХ СТОЛІТТІ. СПРОБА
РУСИФІКАЦІЇ.....50

Секунова Юлія Володимирівна, Савицька Аліна Андріївна
ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ УКРАЇНИ З
ТУРЕЧЧИНОЮ.....53

Підписано до друку 22.04.2021
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net